

Lovro Pintar, izjemen slovenski narodni buditelj v 19. stoletju

Izvleček

Prispevek piše o življenjski poti duhovnika Lovra Pintarja (1814–1875), ki se je rodil pri Sv. Tomažu v Selški dolini. Nedvomno je lepota kraja, v kateri je odrasčal, navdihnila tudi njegovo ljubezen do slovenstva, slovenskega jezika in odkrila v njem številne talente. Bil je uspešen in prodoren v politiki, zelo pomemben v razvoju šolstva, sadjarstva na Slovenskem in utemeljitelj literarnega kroga pod Storžičem. Pod njegovim literarnim mentorstvom sta v svojem začetnem obdobju delovala prva slovenska pisateljica, pesnica, skladateljica in pravljíčarka Josipina Urbančič Turnograjska in Matija Valjavec - Kračmanov, največji zbiratelj ljudskega slovstva na Slovenskem v 19. stoletju, mojster verzifikacije in najpomembnejši slovenski basnopisec. Slovenstvu in razvoju njegove identitete je bil Pintar predan celo življenje.

Ključne besede: narodni preporod, 19. stoletje, literarni krog pod Storžičem, duhovništvo, sadjarstvo.

Abstract

Lovro Pintar, an exceptional national revivalist in the 19th century

The article discusses the life of the priest, Lovro Pintar (1814–1875), who was born in Sv. Tomaž in the Selška valley. The beauty of the place in which he grew up undoubtedly also inspired his love for Sloveneness, the Slovene language, and revealed many talents in him. He was successful and penetrating in politics, very important in the development of education and fruit growing in Slovenia and one of the founders of the literary circle under Storžič. In his initial period, the first Slovene writer, poet, composer and storyteller, Josipina Urbančič Turnograjska, and Matija Valjavec-Kračmanov, the greatest collector of folk literature in Slovenia in the 19th century, master of versification and the most important Slovene fable writer, worked under his literary mentorship. Pintar was dedicated to Slovenia and the development of his identity all his life.

Key words: national revival, 19th century, literary circle under Storžič, clergy, fruit growing.

Uvod

Lovro Pintar (1814–1875). (vir: NUK, Rokopisna zbirka; Dom in svet, 1899)

V prvi polovici 19. stoletja je bil položaj narodov v evropskem prostoru različen, kar se je odražalo tudi v njihovem političnem in kulturnem delovanju. Ker se je na Slovenskem v tem času zlasti s kulturnim delovanjem gradila narodna identiteta, je imel pri tem nastajajoči krog slovenskih izobražencev izjemen pomen. Mednje zaradi svojega vsestranskega delovanja in pripadnosti slovenski ideji sredi 19. stoletja sodi tudi Lovro Pintar, ki pa je v slovenski znanstveni in strokovni literaturi ostal dokaj zamolčana osebnost.

O svojem otroštvu in življenjski poti je največ napisal sam, pri čemer pa je bil kritičen tako do drugih kot tudi do sebe.

Od sebe kaj pisati, je čudno. Vendar naj povem, da sem poln slabosti. Svoje glaven sem tako, da me nobena reč ne sme užugati. Kar se lotim, izpeljem, ko bi imeli tudi hlače z guzico iti.

Rodila sta me Miklavž Pintar in Mica Kaljan pri Adrejšarju pri Sv. Tomažu v selški fari. Do 11. leta sim krave in ovce pasel, potem sim bil pol leta v Novem mestu v prvi šoli, pa mi ni dopadlo in sim z dvema sorodnikoma z Janezoma Potočnikoma izpod Sv. Lenarta na Hrvaško v Karlovac potegnil, kjer sim se, hvala Bogu, prav dobro in lahko učil in tudi že v 4. šoli druge učil. Ondi sim se v slavjanščino in kvar-te zaljubil, kterih pa sedaj kar viditi več ne morem. Filozofijo in bogoslovje sim v Ljubljani dobro zdelal, posebno bogoslovje »mit Eminens«. Ob času bogoslovja sim se slavjanskih narečij in hebrejšine izučil. V tretjem letu bogoslovja (1840) sim novo mašo stokal, ker peti znam slabo; potem sim bil pet mescov pri g. Žagarju v Semiču za subsidiarja, od koder sim l. 1842 prišel v Kočevsko mesto za kateheta. Tam sim poldrugo leto beračijo pasel in sim bil prestavljen v Šentjanž pri Šentrupertu. Tukaj sim bil prav zadovoljen. Pa čez eno leto sim bil perstavljen v Presko pri Goričanah za kaplana bolnemu župniku Megušarju. Tu sim po treh mescih tako zbolel, da potem pet let nisim mogel pridigovati. Zdaj sim bil velik revež. Živel sim pol leta pri oskerbniku Travendorfu na Goričanah, pol leta pri župniku Zupinu v Šentrupertu, pol leta sim bil sacellanus v Cušbergu, tri leta pa učenik grof Thurnovih otrok v Radovlici, kjer mi je dobro bilo. Samo z grofinjo si nisva bila preveč blizu. Sim jo posebno v l. 1848 večkrat posebno vzdignil. Leta 1849 sim prišel v Preddvor. Tu sim začel učiti turnske otroke in učil sim jih 4 leta. Leta 1850 sim nadmestoval šolmoštra in ga še sedaj nadomestujem. Leta 1851 sim zidal farovž, leta 1852 pristavo in der-

varnico. Vse te reči so moj žep gotovo tavžent goldinarjev stale. Tudi mostov v Bašlju in enega čez Kokro sim pomagal delati, ravno tako tudi ceste popravljati; napravil sim cesto od Koštruna do Rosmana in do turnske žage. Leta 1840 sim vpeljal v semenišče prvo slovensko društvo. Tudi sim en čas za »Novice« in druge liste pisal, izdal nekaj slovenskih bukvic »Molitve za verne duše v vicah«, »Nebeške iskrice«, katerih je več kot 56 000 razprodanih. Leta 1856 sim spisal bukve »Marija Devica«, 3 000 zvezkov – razprodani. Zdaj sim se pa tlake naveličal. Rojen sim leta 1814.¹

Že v mladih letih je podkrepil svojo pripadnost ilirizmu z učenjem drugih slovanskih jezikov, tako je 7. januarja 1841 osnoval Slavo-ilirsko društvo,² saj je z delovanjem prenehal prvi čitalniški zbor, ki je bil po Malavašičevem prizadevanju ustanovljen konec leta 1838, vendar je prenehal delovati kmalu po Korytkovi smrti. Člani Pintarjevega društva so tako postali večinoma Kranjci, ki so gimnazijo obiskovali drugje, predvsem v Karlovcu ali Novem mestu, ki pa je bilo prav tako pod okriljem Karlovca.³

Kot kaplan je odšel službovat najprej v Semič (1840), nato Kočevje (1843), Št. Janež (1844), Presko (1845) in Št. Rupert (1846). Kasneje, leta 1847, je živel kot začasni upokojenec v Radovljici, saj je hudo zbolel. Tam je učil otroke grofa Vincenca Thurna, seznanil se je tudi z Lovrom Tomanom. To znanstvo je bilo kasneje usodno, da sta se spoznala Josipina Turnograjska⁴ in Lovro Toman.⁵ V tem času je sodeloval s Stankom Vrazom, ki se mu je v pismu leta 1843 podpisal kot *kranjski Ilir do smrti*⁶ in mu poročal, da se ljubezen do ilirizma vedno bolj širi in že mnogo mladeničev piše in govori ilirsko.

Delovanje v letu 1848

Leto 1848 je bilo za Slovence in tudi Lovra Pintarja v marsičem prelomno. Z narodno zavednostjo in pripadnostjo je stopil v prvi krog narodnih prebuditeljev in neutrudnih delavcev. V tem času je bil v Radovljici postavljen za tretjega kateheta pri župniku vikarju Simonu Vouku.⁷ Njegovo delovanje je bilo v tem času zelo izrazito v okviru radovljiške čitalnice, njeni člani so bili med drugim še grof Thurn, komisar Rizzi, zdravnik Zoff, poštar Avsenek, fužinar Toman itd. Neki p-

1 NŠAL, Župnijska kronika, str. 227.

2 Slovenski biografski leksikon, str. 343.

3 Prav tam, str. 344.

4 Josipina Urbančič - Turnograjska se je rodila 9. julija 1833 na gradu Turn pri Preddvoru in velja za prvo slovensko pisateljico, pesnico, pravljíčarko, pianistko in skladateljico. Ohranjenih je 38 proznih besedil in tri pesmi. Umrla je po rojstvu mrtvega otroka v Gradcu, 1. junija 1854, stara še ni bila 21 let. (Več v: Delavec Touhami, *Moč vesti* in Delavec Touhami, *Nedolžnost in sila*).

5 Lovro Toman se je rodil 10. avgusta 1827 v Kamni Gorici pri Radovljici. Njegov oče Janez je bil fužinar in premožen posestnik. Mati Helena je kmalu postala vdova in je sama skrbela za devet otrok, Lovro je bil najmlajši. V Ljubljani je končal normalko in licej, nato je leta 1847 odšel na Dunaj študirat pravo. Leta 1848 je sodeloval pri političnem življenju dunajskih Slovencev. Ker so vseučilišče zaprli, je študij nadaljeval v Gradcu. Že pred letom 1848 je objavlj al pesmi v Bleiweisovih *Novicah*. 24. avgusta 1850 je prišel na obisk k Lovru Pintarju v Preddvoru in tu spoznal Josipino. (Več v: Delavec Touhami, *Moč vesti*).

6 Slovenski biografski leksikon, str. 344.

7 Granda, Radovljica v letu 1848, str. 143.

(domnevno Pintar, ki se zaradi svojega duhovniškega poklica ni želel izdati) je v časopisu *Slovenija* zapisal: *Hvala, serčna hvala slovenskemu društvu v Ljubljani vsem častitim gospodam, kateri se za Slovenijo našo mater tako krepko poganjajo, ktera je bila v pretečenih časih od svojih lastnih otrok nehvaležno v nemar pušena, alj bolj za prav od nemške more tlačena, vendar Bog, kateri me je stavi, je zbudil duha Slovenije, de bi nje lasten jezik zopet v spomin poklical, de bi jo v nje lastnim gladkim jeziku govorečo, nje sestre in sosednje sebi enako gospo spoznale in čislale. Zatorej dragi sinovi Slovenije! goreči za slavo svoje Matere ne pustite nikar de bi tak zbujen slovenski duh zopet zadremal ali vgasnil, marveč spodbujajte, oživljajte ga združeni v duhu in ljubezni, de postane velik plamen k ogrejanju vsih njenih otrok, de bo ona vesela nad njim svojo glavo med sestrami ponosno povzdignila; sosebno pa vi možaki in gospodje pevskiga duha, ne mudite ji pletati slavni venec iz kvaznih in lepo dišečih cvetic.*⁸

Lovro Pintar si je v tem času zadal nalogo, da poučuje slovenščino in skuša s svojim delovanjem pomagati k uresničitvi programa *Zedinjene Slovenije*, zato je bil tudi med člani ljubljanskega društva, ki so podpisali peticijo za uresničitev programa o združitvi. Med drugim je zapisal: *Kadar sem se zavedel, v kokšnim nenaravnim in zanemarenim stanu je avstrijansko slavjanstvo, zlasti pa naša mila domovina, mi je neka temna žalost serce presunila. Torej sim sklenil, kakor bi z žebljem perbil, de bom kamorkoli me bojo moje noge prinesle, vsakimu o domorodnih rečeh luč prižigal, ga zanj obudoval in navduševal. To obljubo sim zmeraj zvesto spolnoval, in sim še pred, kot smo smeli biti Slavjani, marsikteriga za narodno stran vnel, ali pa vsaj toliko spreobernal, de ni bil nasprotnik.*⁹

Ni bil samo vnet Slovenec, ampak je živel tudi za ilirizem. Zaradi duhovniškega stanu ni poudarjal toliko političnega pomena Slovencev in Slovanov, ampak njihovo številčnost in posledično s tem močnejšo vlogo v okviru Avstro-Ogrske. Te misli je jasno izrazil tudi v članku *Kakošna se na Hrovaškem sovražnikam domovine gode*, v katerem je izpostavil nacionalno moč in veselje sosednih Hrvatov, ki bi morala biti za zgled Slovincem. Želja po poudarjanju svoje narodnosti bi po njegovem mnenju Slovence lahko vodila v boljšo in lepšo prihodnost. Poleg tega pa po njegovih besedah ... *pravična šiba božja čaka vsaciga, kateri je sovražnik svojiga rodu.*¹⁰

Njegovo delovanje je segalo na različna področja, zato ni nenavadno, da je bil aktiven tudi pri zbiranju denarja za Hrvate. Z njim bi si Hrvati pomagali v boju proti Madžarom. Glavni organizator je bilo Slovensko društvo, ki je poziv k zbiranju sredstev objavilo tudi v časopisu *Slovenija*, 22. 8. 1848. Med darovalci je bil tudi Pintar, kar potrjuje, da se je zavedal pomena slovanskega povezovanja in ga je hkrati tudi podpiral.¹¹

8 *Slovenija*, 5. 9. 1848, str. 75.

9 AS, Arhiv Slovenskega društva, fascikel 1. Pismo Lovra Pintarja Slovenskemu društvu v Ljubljani, 11. 11. 1848.

10 *Slovenija*, 11. 8. 1848, str. 41.

11 Granda, Radovljica v letu 1848, str. 170.

Istega leta je bil prisoten na srečanju učiteljskega zbora v Radovljici, na katerem se je po poročanju časopisa *Slovenija* 13. novembra zbralo 12 učiteljev in 21 katehetov. Poleg pomembnih strokovnih in stanovskih vprašanj je omenjeno srečanje izpostavilo tudi politična stališča, saj so že v prvi točki zapisali: *Bilo je enoglasno sklenjeno, se v zboru v slovenskim jeziku pomenkovati*.¹²

Vpliv na razvoj šolstva na Slovenskem

V prvi dobi narodnega preporoda je bilo dekliških šol zelo malo, tudi učiteljic še ni bilo. V redkih šolah so bile deklice skupaj z dečki, poučevali so jih duhovniki. Posebne dekliške šole so imele uršulinke v Ljubljani in Škofji Loki; leta 1856 so poučevale 827 učenk.¹³

Čeprav redni pouk v drugi polovici 19. stoletja v Škofji Loki ni dosegel vseh soloobveznih deklet, je bila šola pomembna za kraj in okolico. Razmerje med številom učenk v zunanji šoli in gojenkami kaže, da so bile šole prvenstveno namenjene dekletom iz ožjega in širšega lokalnega okolja. Slovenski jezik v zunanji dnevni in nedeljski šoli je približal izobrazbo tudi dekletom iz nižjih družbenih slojev. Analiza obiska pouka je pokazala, da je del učenk obiskoval pouk le pol leta, kar je pomenilo manj znanja ob koncu šolanja. Učenkam, ki so obiskovale pouk celo šolsko leto, je šolanje poleg dobre splošne izobrazbe nudilo tudi dodatna znanja (ročna dela, šivanje, risanje, petje).¹⁴

Prav Lovro Pintar pa je bil tisti, ki je že leta 1845 sprožil idejo, da bi se v primeru skrajne sile namesto moških učiteljev lahko nameščale tudi ženske učiteljice. V obširnem članku v *Novicah* je priporočal: *Ko bi v kaki soseski nikakor ne mogel dober učenik dobiti, bi se pa morebiti zato pripravna ženska našla – dajte ji učeništvo brez skrbi. V duhu vidim, da se nekateri visoko učeni možje k ti ponudbi muzajo in posmehjaje pravijo: kaj temu pisavcu vse v glavo ne pade! Jez pa dobro vem, da tudi ženske za male šole po kmetih zamorejo dobre učiteljice biti. Saj imajo ženske tudi prebrisane glavice in znajo z izrejanjem otrok bolj v caker hoditi, ko moški. Razun tega učeništvo v malih šolah nobena copernija ni, de bi se ga ženska izučiti ne mogla. Skušnja nam tudi kaže, de dostikrat žene boljše učijo kot moški, in de se več mladenčev pod šibo učiteljev popači, kot pa dekličev pod miloserčno vodstvo učiteljic*.¹⁵

V časopisu *Novice* je pogosto objavljajl članke o pomenu in vlogi šolstva ter dodajal gospodarske in izobraževalne učne teme.

12 *Slovenija*, 15. 12. 1848, str. 190, 191.

13 Lenard, *Slovenska ženska v dobi narodnega preporoda*, str. 136.

14 Triler, Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja, str. 191.

15 Lenard, *Slovenska ženska v dobi narodnega preporoda*, str. 139.

Utemeljitelj in mentor velikega literarnega tabora pod Storžičem

Josipina Urbančič Turnograjska.
(vir: NUK, Rokopisna zbirka)

Po prihodu v Preddvor (1849) se je Pintar za celih dvajset let umaknil iz političnega življenja. Ni zapisal, kaj je bil vzrok, domnevamo pa, da ga je neuspeh v letu 1848 zelo potrl. Po prihodu je v Preddvoru razvil še enega svojih talentov: sadjarstvo, ki ga je nadgradil in približal preprostemu človeku.

Frančišek Rebol v *Dom in svetu* zapiše: *Dobrih pet minut od župne cerkve ob cesti, ki vodi na Belo, je napravil iz gozdne celine sadjarsko drevesnico, ki jo je lepo ogradil. Napravil je gredice za sadno drevje, med gredicami pa so se vile z belim, drobnim peskom posute steze. V to sadjarnico je vodil šolarje in jim ondi z učiteljem vred dejansko kazal, kako se goji sadno drevje.*¹⁶ Poleg tega se je ukvarjal tudi z zidarskimi deli in je izrazito spremenil podobo Preddvora. Zgradil je župnišče, zanj je načrt napravil sam, pri delu so mu

pomagali vaščani. Kot navaja Rebol, naj bi bilo župnišče zgrajeno za 4.000 goldinarjev. Ob potoku nad Belo naj bi imel sadovnjak, z več kot 3 000 sadikami.¹⁷

Gradil je mostove čez potok Belca na Beli, po njegovih načrtih se je začela in dokončala gradnja nove šole, v kateri je danes sedež Občine Preddvor. Zgradil je tudi novo cesto na grad Turn in leta 1851 novo župnišče, ki stoji še danes.¹⁸

Leta 1850 je na prošnjo graščakinje Jožefine Urbančič (roj. Terpinč) z gradu Turn pri Preddvoru začel poučevati njeno zelo nadarjeno sedemnajstletno hči Josipino (1833–1854) in finančno podpirati nadarjenega kmečkega fanta Matijo Valjavca (1831–1897) s Srednje Bele pri Preddvoru. Pogosto ga je prišel v Preddvor obiskat Lovro Toman, s katerim se je seznanil že v Radovljici. Josipina Urbančič je Pintarja v svoji bogati korespondenci z zaročencem Lovrom Tomanom pogosto omenjala in navajala: *Ako bi ne bil naš ljubi gospod Pintar k nam prišel, nobene povestice ne bi bila Josipina napisala.*¹⁹

¹⁶ Rebol, Lovro Pintar, str. 2.

¹⁷ Pintar, Sadjoreja, kakor jo v preddvorski šoli že sedem let učimo, str. 77.

¹⁸ AS 792, fasc. 46, korespondenca Janko Urbančič, pisma Lovra Pintarja, 1854.

¹⁹ NUK, Ms 1446, korespondenca, mapa 2a, pismo št. 37 (9. 3. 1851), str. 2.

Ohranjenih je tudi nekaj pisem, v katerih je Josipina prosila Pintarja za kakšen nasvet, saj je že pri osmih letih izgubila očeta, ali pa mu je samo sporočila, kako ji gre. Značajsko sta si bila zelo podobna – oba krhkega zdravlja, a neumornega duha.

Dragi moj učenik!

Vidite jo – sama piše! – Sama, ko ji je danas že bolje. Tak zdaj »kako«! Vročina se je plegla precej, tudi gospa žila ne razgraja več – enmalo še – pa zadovoljna sim, da toliko. Pirc je prišel med 1–2, rekel je, da je cela bolezen od želodca, da je to dobro, da si je natora sama pomagala, da še danas bodem morala v postelji ostati in po tem je že dobro! Ni nič nevarniha – meni prav! Prosim povejte to Lovrotu, da ne bo preveč skerb. Izročite mu sto – tisuč – več serčnih pozdravov od Josipine in prošnjo, da naj nikar ne skerbi, da bi kaj hudiga biti znalo.

Vaša hvaležna bolnica Josipina²⁰

Lovro Toman (1827–1870).

(vir: NUK, Rokopisna zbirka)

Čeprav vstop Josipine Urbančič kot prve velike literarne ustvarjalke v slovenskem prostoru pri marsikaterih moških ustvarjalcih ni bil najbolj pozitivno sprejet, zlasti zaradi tradicionalnega pogleda na vlogo ženske (npr. pri Janezu Trdini), je Pintar njeno vlogo kot pisateljice ves čas jasno poudarjal in zelo zagovarjal.

Josipina Urbančič se je 19. septembra 1853 v grajski kapelici na gradu Turn nad Preddvorom poročila z Lovrom Tomanom. Poročni obred je vodil Lovro Pintar, ki ju je tudi seznanil. Po poroki so se z mladoporočencema v Gradec preselili tudi njena mama ter brata Janko in Fidelis.²¹ Pintar ji je iz Preddvora pisal: *Oh Josipina! Vaše pero je močno, de skor nima para. Pomočite ga še kterikrat v vašo in v Slave slavo. Ubogo slavjanstvo gre rakavo pot. Nimam družiga zanj kakor solze.*²² Toda Josipina je proti koncu maja 1854 rodila mrtvega otroka ter tri tedne zatem umrla (1. junija 1854) za posledicami poporodne sepse na svojem domu, na Elisabethstrasse 780 v Gradcu.²³

Analiza pisem med Urbančiči in Lovrom Pintarjem kaže, da je bil Pintar z njimi zelo povezan, saj je Josipinina mati Jožefina cenila njegove nasvete in mu prepustila vse vaje pri poučevanju otrok. Pintar je pri Josipini hitro prepoznal nadarjenost za pisanje, jo pri tem ves čas spodbujal, zato je povsem razumljivo, da ga je

²⁰ NUK, Ms 1445, korespondenca, Lovro Pintar (1, 1851).

²¹ Delavec, *Nedolžnost in sila*, str. 138.

²² NUK, Ms 1445, IV Korespondenca, Lovro Pintar (5, 1850–1853).

²³ Več v: Delavec, *Moč vesti*.

njena nenadna smrt zelo potrla. V pismu njenemu bratu Janku Urbančiču je zapisal: *Kaj dela Lovre? Ali spisuje Slavo Josipine? O ne morem vam povedati, kako me včasih serce zaboli, ko se spomnim, de je mertva. Pa naj bo! Božja volja je bila tako.*

*Blagor ji, ker je, kakor zanesljivo upamo, pri svojem nebeškem očetu v naročju svojiga telesniga očeta, zakaj: Beati motui, qui in domino mori untur!*²⁴

Korespondenca med Josipino Urbančič Turnograjsko in njenim zaročencem Lovrom Tomanom (v letih 1850 do 1853) razkriva še eno zanimivo povezavo, in sicer Lovra Pintarja z Matijem Valjavcem. Pintar je vplival tudi na mladega Valjavca, ki je že od otroških let kazal veliko zanimanje za zapisovanje ljudskega slovstva. Ravno ta izjemna povezava je ustvarila literarni krog pod Storžičem. Matija Valjavec je bil povezan tudi s Tomanovo družino v Kamni Gorici. Lovro Pintar je bil tako pomemben vezni člen vseh treh nadarjenih mladih literarnih ustvarjalcev: Valjavca, Tomanu in Urbančičeve. Z njimi se je pogovarjal in širil ideje o slovenskem povezovanju.²⁵

Ker Valjavec kljub materini želji ni hotel oditi v bogoslovje, ampak na študij jezikoslovja, je moral zanj zaslužiti denar, leta 1850 npr. z dopolnjevanjem Vodnikovega *Nemško-slovenskega slovarja*. O izjemni vlogi Pintarja je ob tem zapisal: *Ves čas na praznikih ni se me upal prašati ne stric ne mati, kam mislim iti. Prašal me je le kaplan Lovro Pintar, ki je bil tačas pred Dvor premeščen. Povedal sem mu, da pojdem na Dunaj študirat za profesorja. »Prav imate!« reče Pintar in od njega je zvedel stric moje namere. Težko je to delo obema, zlasti pa materi, ki bi še dandanašnji rajši videli, da bi bil gospodaril, nego sem se zaprosoril. Ko je imel peti Skokov gospod novo mašo, je bila tako ali tako navada, da kdor poje novo mašo, povabi nanjo vse študente svoje fare in Skokov gospod bi tudi mene povabil, ali mu domači niso dali, češ, da to ne gre, ker nisem hotel iti v lemenat. Ko so se vsi zbrali pred Dvorom, popraša Pintar: »Kje je pa Kračmanov Matija?« »Niso ga povabili!« In Pintar pravi: »To ni prav; precej s konji ponj!« In pridirjali so pome in šel sem na novo mašo. Šel sem tudi na Bled, Bohinj in v Kamno Gorico k Tomanovim. S Tomanom sem se bil seznanil že poprej v osmi šoli, kajti mimo naše hiše se je vozil na Turn vasovat in takrat sem nekaj pevcev študentov 9. avgusta ponoči odpeljal pod Turn, kjer sta bila zbrana Pintar in Toman, oba Lorenca in jutri godovnjaka, in gostovala ju je mati Josipine, zaročnice Tomanove. Zapojo pod oknom in kmalu pride po nas Toman in Pintar in Josipina, pa smo se vsi ukup gostovali. S tem popotovanjem po Gorenjskem pa sem potrosil vseh osemdeset goldinarjev in skrbelo me je, kako se vrnem na Dunaj. Spet mi Pintar pomaga iz zadrege: pričo strica mi podari pet goldinarjev, in stric ni mogel drugače, pa mi tudi on pričo Pintarja da pet goldinarjev. To mi je pregnalo vse skrbi, kajti imel sem za pot in na Dunaji prihranjeno instrukcijo v Fuhrmanovem institutu in to že za 21 goldinarjev na mesec.*²⁶

24 AS 792, Pismo Lovra Pintarja Janku Urbančiču 25. 11. 1854.

25 Povzeto po Delavec, *Nedolžnost in sila*, str. 71.

26 Levec, Matija Valjavec, str. 182 in 183.

In Lovro Pintar mu je še leta 1856 v Predddvoru rekel: »*Matija, ne ženite se še kakšnih pet let!*« *In jaz sem poslušal še ta rek.*²⁷

Valjavcu ni bilo lahko študirati na Dunaju, saj ni imel materialne podpore domačih. Če se je želel vrniti na obisk v kraje pod Storžičem, je moral zbrati denar in pri tem mu je Pintar rad priskočil na pomoč. Pintar se je oziral na vsakdanje življenje in potrebe. Ko je nekoč govoril o svetem zakonu, je rekel: *Ko se ženi, hodi od gore do gore in išče bogate neveste, nazadnje pa: dota se izmota, štor pa ostane!*²⁸

Pintar je znal biti tudi zelo kritičen, kar se je pokazalo pri bukovniku Matiji Nagliču (1799–1854) s Srednje Bele pri Predddvoru. Naglič je imel v svoji bogati knjižnici tudi vseh deset zvezkov Japljevega *Svetega pisma*. Prebiral je tudi *bukve Antikrista*.²⁹

Nagliča uvrščamo med klasične bukovnike.³⁰ S svojim delom je dokazal, da ni bil samo tipičen vaški kronist in prepisovalec nabožnih besedil, ampak tudi izjemen ustvarjalec posvetnih besedil. Vendar se Naglič ni dobro razumel z vsemi duhovniki, zlasti ne z Lovrom Pintarjem. Tako Rebol zapiše: *Janez Bukovnik mi je pravil, da se s Pintarjem nista mogla razumeti; kot dokaz zato pa mi je navedel sledečo dogodbo: Naglič je postavil ob cesti, ki pelje z Bele v Predddvor, ne daleč od svoje hiše, znamenje (križ) in je naprosil Pintarja, da je prišel znamenje – še dandanes imenovano Kosmatovo znamenje – blagoslovit. Naglič se je pri tej priliki hotel »postaviti« in govoriti slavnosti primerno »pridigo«, toda Pintar je nejevoljen zamahnil z roko in dal Nagliču znamenje, naj odstopi, na kar je sam izpregovoril zbranim vaščanom nekaj besedi.*³¹

Drugače pa je bil Pintar zelo navezan na rodno Selško dolino: *Priljubljen pri ljudstvu, dobrodošel v grajščini na Turnu, navezan na lepi kraj preddvorski, je vendar Lovro Pintar dal slovo kapelanski službi in odšel 1. 1859 za župnika v Zali Log, v domačo, Selško dolino.*³²

Politična pot po letu 1859

Po odhodu iz Predddvora (1859) je bil Pintar premeščen na mesto kaplana v Zali Log, nazaj v rodne kraje, kjer je ostal do leta 1861. Prezidal je župnišče in se tudi tu ukvarjal s sadjarstvom. Od leta 1861 do 1874 je bil župnik v Breznici, s sadjarstvom je intenzivno nadaljeval. Pri Vrbi je uredil dva orala veliko drevesnico, v kateri je poleg sadik vzgajal, učil in navduševal staro in mlado ter s cepiči in sadikami zalagal sadjerejce od blizu in daleč. Pri tem je uvedel več kot 25 000 vrst dreves in 800 vrst sadja. O tej drevesnici je od leta 1870 vodil poseben

27 Levec, Matija Valjavec, str. 182.

28 Rebol, Lovro Pintar, str. 2.

29 Rebol, Matija Naglič in njegova rokopisna ostalina, str. 376.

30 NUK, Ms 1390/ 197.

31 Rebol, Matija Naglič in njegova rokopisna ostalina, str. 222–227.

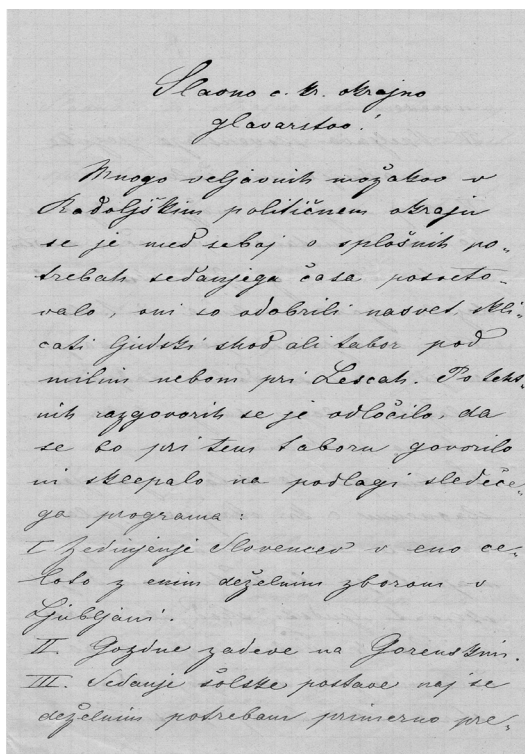
32 Rebol, Lovro Pintar, str. 3.

zvezek, v katerem zasledimo zapi-
se o različnih vrstah, ki jih je
vzgajal. O svojem delu in izku-
šnjah s sadjarstvom je pisal član-
ke v *Novicah* in *Učiteljskem tova-
rišu*. Njegovemu zgledu so sledili
številni, med njimi velja omeniti
Franceta Finžgarja, očeta pisatelja
Frana Saleškega Finžgarja, ki je
leta 1872 zasadil manjšo drevesni-
co.

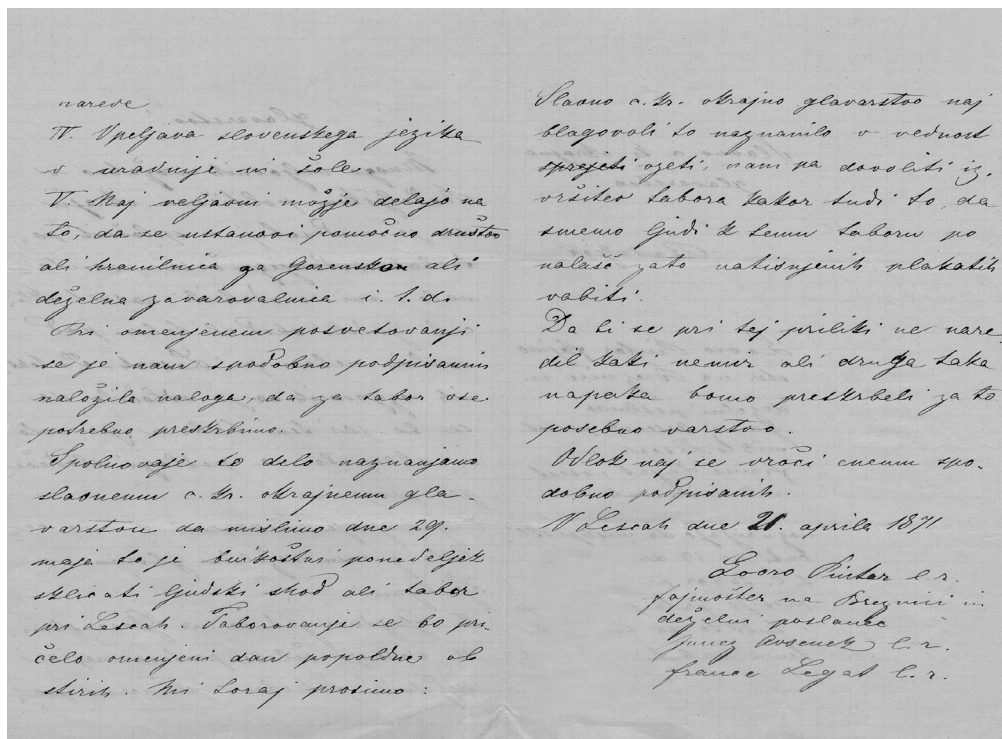
Da je bil Lovro Pintar res izje-
men človek, prikazuje njegova
literarna upodobitev v Finžgar-
jevem delu *Gospod Lovro*, ki je
izšla leta 1895 v zbirki Pomladni
glasi. V njej je Finžgar zelo nazor-
no opisal Pintarjevo poučevanje:
*Brzo teče čas v morje večnosti.
Dvajsetkrat se je pomladila zemlja
od takrat. Čebelnjaka ni, lipe so
posekane, v drevesnici raste trava.
Gospod Lovro spijo mirno spanje v
hladnem grobu. Vse mine. Ne – nekaj ostane. Dobri nauki žive in rode bogatega
sadu, kateri bodo uživali pozni vnuki in še ti bodo vedeli, česa so učili njihove pra-
dede – gospod Lovro.*³³

Leta 1867 sta ga občini Radovljica - Kranjska Gora izvolili v deželni zbor. Mandat je odložil leta 1874, ker je hudo zbolel. Od leta 1869 je bil član peticijske-
ga odseka, odseka za vodno postavo; od leta 1871 pa član ustavnega in posebnega
odseka za ustanovitev šol. Deželni zbor ga je leta 1867 poslal v državni zbor, kjer
je ostal do leta 1870. Govoril je proti Herbstovemu načrtu postave o zakonu in
proti prvemu členu medverske postave. V tem času je tudi po vzoru nemških in
drugih originalnih molitvenikov sestavil več novih molitvenikov, in sicer *Molitve
za duše v vicah s pristavkom mašnih in drugih molitev* (1848, petkrat ponatisnje-
ne), *Nebeške iskrice* (1850), *Sveti Angel Varh* (1853) itd. Čeprav je v tem času
deloval bolj iz ozadja, je bila njegova vloga na trenutke celo pomembnejša kot leta
1848. Imel je namreč veliko večjo podporo in pomoč ter več izkušenj.

Leta 1871, ko so snovali taborsko gibanje pri Lescah, se je pogosto obračal na
Etbina Henrika Costa.

³³ Finžgar, *Gospod Lovro*, str. 88.

Pismo Lovra Pintarja okrajnemu glavarstvu, 21. 4. 1871. (vir: NUK, Rokopisna zbirka)

Vem, da ste brali, da se Gorenci za Tabor pri Lescah, ravno zraven postaje železnične pripravljamo, katerega mislimo 29. prihodnjega mesca, to je na binkoštni ponedeljek ob 4. popoldne obhajati. Pretečeni četrtek je bilo enoglasno sklenjeno, da bomo vas prosili, da bi vi blagoslovili 5. točko prejeti i tisti dan o njej govoriti. Glasi se takole: Veljavni možje naj delajo na to, da se vpelje pomožno društvo, ali hranilnica ali lastna zavarovalnica (se ve da za Kranjsko). Jest sem terdno prepričan, da te reči nihče ne bo boljše obdeloval kakor vi. Neki Končič je imel sicer zastran te točke na svojo roko privatno dopisovanje z Vošnjakom, pa mu je pisal, da ne more prevzeti, ker ne ve, ali pride na tabor, ali ne, odbor pa dozdej še ni nikogar prosil in le, ako bi vi našo ponižno prošnjo odbili, kar upamo, da se ne bo zgodilo, bomo potlej g. poslanca Murnika prosili, čigar je to del našega programa. Obenem vam se bo, kakor vodniku slovenskih poslancov pisalo in vas bomo prosili, da bi pri naših slovenskih poslancih blagovolili denarno pomoč za naš tabor nabirati.³⁴

Pintar je še vedno vztrajno zagovarjal program Zedinjene Slovenije, ki je v tem času dobil širši okvir, vendar večjega vpliva in moči na sam potek ni imel več. V tem času se mu je začelo slabšati tudi zdravstveno stanje.

³⁴ NUK, Ms 1201 (mapa 57), Lesce – Tabor (5, 1871). Pismo Lovra Pintarja Costi (29. 4. 1871).

Zaključek

Zadnje leto pred smrtjo je stanoval najprej pri Janku Urbančiču – bratu Josipine Urbančič, nato se je preselil na domačijo Pri Petru v Tupaličah pri Preddvoru, saj je bil hudo bolan in sta mu stregli njegovi sestri Maruša in Marijana; 10. septembra 1875 je umrl.³⁵

Lovro Pintar je imel veliko zaslug za razvoj nacionalne zavesti. Njegov prispevek v sadjarstvu, izobraževanju in politiki je edinstvenega pomena. Pridružujemo se zapisu: *Z njim je zgubila Slovenija zopet vrlega boritelja, kakoršnih je sedaj čedalje manj. Bodi mu večni hvaležni spomin in naj v Gospodu počiva!*³⁶ Njegovi kolegi poslanci so mu odkrili spominsko ploščo pod lopo pri farni cerkvi v Preddvoru, kjer še danes lahko beremo:

*Lovro Pintar,
bivši brezniški župnik ter deželni in državni
poslanec kranjske zemlje.
Rojen pri sv. Tomažu pod Selškim zvonom
v 2. dan avgusta 1814 leta; umrl Pred Dvorom
v 10. dan septembra 1875. leta.*

*Svečenik, pastir je duše vodil,
ljubil narod svoj do konca dni,
z modrim umom v boj je
zborov hodil,
On, ki tukaj v miru Božjem spi.*

*Spomenik so mu postavili kranjski deželni
poslanci in častitelji.³⁷*

Spominska plošča Lovru Pintarju
v Preddvoru. (foto: Mira Delavec
Touhami)

VIRI:

Rokopisni viri:

NUK, Rokopisna zbirka, Fran Levec, Ms 1390/ 197.

NUK, Rokopisna zbirka, Korespondenca Josipine Turnograjske in Lovra Tomana, Ms 1446, mape 2a, 2b, 2c. in 2e in Ms 1445, IV Korespondenca, Lovro Pintar (5, 1850–1853).

NUK, Rokopisna zbirka, Matija Valjavec, Ms 658 in Ms 666.

NUK, Rokopisna zbirka, Ms 1201 (mapa 57), Lesce – Tabor (5, 1871). Pismo Lovra Pintarja Costi (29. 4. 1871).

³⁵ Rebol, Lovro Pintar, str. 6.

³⁶ *Slovenec*, domače novice, št. 108, 14. 9. 1875.

³⁷ Prepis s spominske plošče ob vhodu v preddvorsko cerkev.

Časopisni viri:

Novice, letnik 12, 14. 6. 1854, št. 47, str. 187 in letnik 12, 28. 6. 1854, št. 51, 1854, str. 231.
Slovenija, Glas iz Gorenjskiga, list 15, 22. 8. 1848, str. 57; list 19, 5. 9. 1848, str. 75, list 48, 15. 12. 1848, 190, 191.

Slovenec, Domače novice, št. 108, 14. 9. 1875.

Arhivski viri:

Arhiv Republike Slovenije (AS):

AS, Arhiv Slovenskega društva, fascikel 1. Pismo Lovra Pintarja Slovenskemu društvu v Ljubljani, 11. 11. 1848.

AS 792, fasc. 46, Korespondenca Janko Urbančič, pisma Lovra Pintarja, 1854.

AS 792 (Turn pod Novim gradom), Pismo Lovra Pintarja Janku Urbančiču, 25. 11. 1854.

Nadžkofijski arhiv Ljubljana (NŠAL):

NŠAL, Župnijski urad Preddvor, Župnijska kronika, leto 1910.

LITERATURA:

Delavec Touhami, Mira: Josipina Urbančič Turnograjska – edinstvena glasnica slovenske nacionalne identitete. V: *Josipina Urbančič Turnograjska : kdor dušno živi, ne umrje! : zbornik razprav ob mednarodnem simpoziju in 185-letnici rojstva Josipine Urbančič Turnograjske (1833–1854), prve slovenske pesnice, pisateljice, skladateljice, pianistke in pravljicarke*, Mače pri Preddvoru : KD Josipine Turnograjske, 2018, 155 strani.

Delavec Touhami, Mira: Lovro Pintar – narodnjak v senci. V: *Kronika : časopis za slovensko krajevno zgodovino*, let. 53, št. 2, Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2005, str. 197–208.

Delavec Touhami, Mira: *Moč vesti : Josipina Urbančič Turnograjska : prva slovenska pesnica, pisateljica in skladateljica*. Brežice : Primus, 2009, 389 str.

Delavec Touhami, Mira: *Nedolžnost in sila : življenje in delo Josipine Urbančič Turnograjske*. Kranj : Gorenjski glas, 2004, 196 str.

Granda, Stane: Radovljica v letu 1848. V: *Radovljiški zbornik 1995*, Radovljica : Občina Radovljica, 1995, str. 143–147.

Lenard, Leopold: *Slovenska ženska v dobi narodnega preporoda : kulturno-zgodovinska skica*. Maribor : Tiskarna sv. Cirila, 1921, 163 str.

Levec, Fran: Matija Valjavec : Životopis. V: *Ant. Knezova knjižnica*. Zv. 2, Ljubljana : Slovenska Matica, 1895, str. 162–210.

Pintar, Lovro: Sadjoreja, kakor jo v preddvorski šoli že sedem let učimo. V: *Novice kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči* letnik 15, št. 20 (11. 3. 1857), str. 77–78.

Rebol, Frančišek: Lovro Pintar. V: *Dom in svet : ilustrovan list za umetnost in za znanstvo*, letnik 12, št. 1. (1. 1. 1899), Ljubljana : Katoliško tiskovno društvo, 1899, str. 1–6.

Rebol, Frančišek: Matija Naglič in njegova rokopisna ostalina. V: *Čas : znanstvena revija Leonove družbe*, letnik 2, št. 4/5, št. 7/8, Ljubljana : Leonova družba, 1908, str. 222–226, str. 374–386.

Saleški Finžgar, Fran: Gospod Lovro. V: *Pomladni glasi : posvečeni slovenski mladini*. 5. zvezek, v Ljubljani : Frančišek Kralj, 1895, str. 50–89.

Slovenski biografski leksikon 12. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1980, , str. 343–344.

Triler, Marta: Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja. V: *Loški razgledi 60*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2013, str. 191–206.

Summary

Lovro Pintar, an exceptional national revivalist in the 19th century

Lovro Pintar was a versatile personality who dedicated his life to his love of Sloveneness and the Slovene language. The beauty of his birthplace and the good heartedness of the people of the Selška Valley also shaped his character and talents. In addition to his regular priestly ministry, he performed many other tasks. He was a builder, financier, pioneer and outstanding mentor in the field of fruit growing.

He wanted to contribute to the education of the Slovene nation, so he published numerous articles on the topic of economy in Novice. He advocated that girls should go to school, get an education. At the same time, he played an exceptional role in advocating that female teachers could also start appearing in teaching waters, since until then men had had the main say. He deserves most credit for the continuation of the extremely important literary camp under Storžič, created by Josipina Urbančič Turnograjska, Matija Valjavec and Lovro Toman.

As an exceptional supporter of the Slovene word, he often participated in the formation of Slovene and Illyrian newspapers. He also published numerous books, some of which have been printed, together with reprints, in more than 56,000 copies, which is still a remarkable achievement even in the 21st century. Among them are: Prayers for souls in jokes with the addition of Masses and other prayers (1848, reprinted five times), Heavenly Sparks (1850), Holy Guardian Angel (1853) etc.

In 1848, he entered politics intensively, to which he returned after 1859, when he was elected provincial and state deputy (Carniolan provincial deputies erected a beautiful monument to him at the entrance to the church in Preddvor).

With his dedication to his work, he inspired many people to follow him, so it is not surprising that the parish priest and Slovene writer, Fran Saleški Finžgar, portrayed him in the story Mr. Lovro. The fruits of his hard work have remained with Slovenes to this day.